

ՕՇԱԿԱՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

ՍԵՐԴԵՆԻ ԱՊՐԻԼ 24-ի ՆԱՀԱՏԱՆՆԵՐԻ ՇԵՐՏԱՆՈՒՄ

Օշական կամ Քիւֆէճեան Յակոբ հին ծանօթ մըն է։ Օսմո. Սահմանագրութենէն մինչեւ 914-ի եղեւնի երկարող շրջանին «Ազատամարտ»ի մէջ յայտնուեցաւ ան՝ զիւղէն եկող ուրիշ Յակոբ մը հետ... Մըն ձուրիս կ'երեւէ թէ «Ազատամարտ»ը նեղ եկած ըլլալու էր իր... շինարարական յաւանդութիւններուն որ խումբ մը ծանօթ մտաւորականներու հետ ան հիմնեց «Մեհնէկ»ը՝ վարձատր, կ. Զարեան, Վ. Խէքեան, Վ. Յարութիւնեան (Մակարացի Արտաշէսին եղբայրը), Ի. Զարգարեան, Գ. Բարսեղեան ու Սեւակ կը գտնուէին «Մեհնէկ»ի ներքին խումբին մէջ։

Թ. Օշական «Մեհնէկ»ի մէջ է որ, կարծեմ, սկըսաւ իր համալսար «Հարթիւն»ը ներսը շարքը (Աւանդութիւնը կը շարունակուէ...) և առաջին հերթին փակաւ Մեր. և Միկը. Պարսկեաններու օճիկին և անոնց հրատարակած «Շանթ»ին «Յիմարայատումը» «Տխմարայատումը» փոխելով այս վերջնոյն համարը։

915-ի Մտաւորականներու եղեւնին ճողոպրածներն էին։

Զինադադարին ձրարձրալիւնքին խումբին հետ կ'իջնէր Պոլսը գրական հրապարակին։ Քէմալականներու դաշնութիւն արտասահման անցաւ։ Մինչեւ 935-936-ի զարադարձումը ան եղաւ կիպրոսի «Միւրնեան»ին մէջ և հոն տեղի ունեցած խռովութիւններու շնորհիւ ծայրը կը հասնի՝ Օշականեանին։ Այդ հաստատութիւնէն ետեւ շրջանաւորանքուն դրօշ մէկ տոկոսին հակաբարեգործական և հակա... Հայաստանեան կեցուածքը կը պարտինք նորէն... Օշականեան թեան իր հասցեացած սերունդին մէջ նշմարելի «Ջան հանգիստ» ողին իր ներշնչումն է Ժխտական։

Երեսուցէի փոքրին ընծայած ամէն կարգի «Քոնֆորմ»ի մէջ ծանօթ են իր «Երեսուցի»ի հետեւէն՝ խաղերը Միւրնեանին և մէկ մասին ըմբատութիւնը Օշականեանին կը հասնէ...

Որովհետեւ Օշական գաշակեցական է մինչեւ ողն ու ծոծը։ Իր հոգեփոխութեան հաւատարմ ի խումբ տութիւն է։ Փառա, իր վերջին ելոյթները։

Նշենք հո՞ւս Օշական մէկէ աւելի հիւանդութիւններ կը տառապի։

Ա) Սորի՝ որուն համար կը ցաւինք։

Բ) Հասկցուած չըլլալու հաւամարտէն (Գրադէտ մը պէտք է հասկցուի իր ժամանակակիցներէն Ալլապէն, ինչէ կ'արժէ 50-60 տարի յետոյ եկող սերունդէն հասկցուի... Տեսակ մը «Արեւմտեայ» հիւանդութիւն այս ալ)։

Գ) Մէկլաւմանիէ (Սարափիւի և այս մէկը և անբաժնի... և փոստագաւոր ալ)։

Դ) Հայաստանի մէջ չկարգացուէին և Պետերբուրգի կողմէ իր երկիրուն անտեսութիւն...

Ե) Քիւրաքիլիսիայի արեւելահայ գրականութեան և դրաճանիւնուն հանգչալ (Ասիական Պոլսէն պատուաւորուած «հոգեակնութեան» փոխադարձութիւն է, փոխ վերջիլ այսինքն)։

Զ) Քաղաքական և մտաւորական գաշակեցական նութիւնէ (Ողբալի, 1946-ին)։

Է) Ֆրանսական շաղկապին իր մէջ ծնուցած ստորագրութեան գգացումէն։

Ը) Ինքնատիպ և մեծ ըլլալու և միայն մտքի բռնադատիկ չարքանդութիւնէն... (Կը մեղքանք...)

Թ) Շփացածութիւնէ (Ասոր մէջ յանցաւորը իր... հեացողներն են...)

Ճ) Մահուան մղձաւանջին որովհետեւ գիտէ թէ անահաւանութիւնը տակաւին չէ պահած զինք և իր գործը՝ որքան ալ շատ ըլլալ թիւր այս վերջնոյն և հաստատիւր իր հատորները...

Տ) Այն նախախնայութեան խնդրումէն, կերպաւորութեան, անա թէ ինչու ՏԼՄԻՆԻ կ'ընէ գրական շուկայի մէջ Օշական, օրինակ, «ՎԱՐՊԵՏ» բառին վերջալ կընայ 1000 էջոց «Վիպութիւն» գրել՝ դաւաժ մը ջուր խառնու պէն... Այս գիւրդութիւնը զինք վերադարձուաւ կը սկզբ...

Ժ) Թոնք շինելու տեղ աչք հանելու ձախելիւնէն որ իր զիւղացիին եղածուած, քաղցինիցած խորքէն և խառնուածքն կ'ազալ...

Ճ) Մեր գաղութեան «Ներքին» ըլլալու գաղտնի և մոխրիմ հանդիսէն որ իր նկարագրին ժխտական զիջին կուգայ Անիկա կընայ միւրեկ մը համար մը զիջ տունը՝ այրել...

Օշական կընայ «Ֆիդայ» խաղալ «Մէնթ Պէտ» խաղընէ, 17րդ դարէն սկսեալ արեւմտեան մշակոյթի բոլոր ծանօթ գէմերը բեմ հանել, չպարտել անոնց մով, մեր Տրք դարէն գէպի անդին ևս ձախել մեծ վարպետութեամբ լայն ինչ ընել որ լաւ «Վէօքէլիկ» է, շան կաշիէ տիկի մէջ։

Օշական կընայ հատոր հատորի ետեւ լոյս ընծալել։ Ընել և փորձել գրականութեան բոլոր սեւերը, հրաժեշտ մեղի խրթին և դարձադճիկ ոճ մը, քանզի անարժանի հետ, արժեքաւորն ալ մղուած նախախնայութիւններէ և անձնական կիրքերէ, սակայն այս բոլորը մեր վրայ կը թողուն բրածոյի տպաւորութիւն միայն, որովհետեւ անոնց ետեւ կայ «Հատ սիրելուն համար, կարծքին վրայ սփռելով սպաննելու» մտայնութիւն մը որ ընդոծին է իր մէջ և ինք չի կընար չիջնալ անոր ազդեցութեան տակ։

Մ' հաւատաք Օշականի «Աճը»ին Անիկա ՍիՐՏ չունի։

Օշական կընայ լաւ ուսուցիչ ըլլալ, կընայ համայնադիտարան ըլլալ, կընայ սա ըլլալ, նա՛ ըլլալ, մարդ մը ըլլալ, լայն մենք չենք կ'ընար հաւատք ընծայել իր այս բոլոր ձիրքերուն որքան ատեն որ լաւ ՀԱՅԷ է Հայ պատմութիւնը զիտալը, Հայ գրականութիւն (հին և նոր) կ'ըլլաւ և Հայերէնով գրականութիւն ընելը լաւ Հայութեան փառսը չին։ Այդ բոլորը ընել կըցող օտարներ ալ գտնուած են...

Օշական գրականութիւն և քաղաքականութիւն սկսած է իրարու խառնել։ Ասիական վարպետ Մէնթի-Թիի (Մերսիսի) նշան է իր վերջին ելոյթը կարծեմ իր «Քիւրաքիլիսի» հայերէն արխիւն կը ծնի։ Հայ մ ա թ լ ո ղ Մենք «մեր այդին աղոյր աւելի կը սիրենք»։

Օշական մեծ մարդ է, մեծ գրագետ, մեծ քննադատ, վերապէս անգերազանցելի վարպետ մը իր մարդին մէջ։ Ինչպէս զիջ օր մը Սակայն երբ մարդ մը ԼԷՉ ԲԱՐԹԻ (Քրեական) յանձնի մը մէջ կը զըռնուէ, կ'անշարման բոլոր միւս հանդամանքները և կը մնայ իրայն հայրենապաշտը։ Տրիւս տը Լա Բոշէ կըր գնդակահարուեցաւ, Ֆրանսուս Մորիսը ակազմաւ կ'ան «Ֆիլիքս»ի մէջ գրեց։ «Միւս պատերազմին հերոսներու խնդիրն էր, շնորհ և կարելութիւններով հարուստ խոր նուէրող գրելէ էր։ Աւա՛ղ, սակայն որ չըրցաւ փորձութեան զիտալը և թիւ 2 պատերազմին ընթացքին սայմաքցեցաւ «Գործակցականութեան» մէջ հանգչալ հայրենիքի՝ զերա՞ զոյն չահերան։ Պատիք միջցանքին չափով եղաւ...»

Օրակարգի վրայ է Օշականի յորեկանը։ Չէն կ'ընէր աղան ուղեց ընթաց ընել ինքզինքն և նըմանեցաւ առածին ուղղութիւն... Եւ ի՞նչ ժողովուրդը իր սերը լսան չտայ իրեն՝ յանցանքը իրեն է թերեւ ալ զիտամը ըրաւ այսպիսիքը որովհետեւ ձախող ձեռնարկ և ինք գանգատու, զգուհիւր և տրեքիւն նոր առիթ մ'ունենայ։ Որովհետեւ իրեն «Մինտ» մարդ, անգամ «Վրիպիւր» փափաքին գահացում տալու փորձը չի բացատրեր ամէն բան... Օշականի ձևութիւնը ինչպէս մէջ կ'աղացող և հոտած բան մը կայ։

«Մէֆթրօպէլիկ»ին Իսլախիէի մօտիկը Քիւրտ Պաշէ ըստած անդը շողկաւ՝ քիւրտ շինութեան մէջ կ'աշխատէին ձնոս և Յակոբ շափուշներու մեր խումբին աշխատակներուն մեծամասնութիւնը Չէնկիւրի Շախալի գիւղացիներն էին։ Անոնց մէջ կար երկաշարահասակ, բարակ, սեւուկի, դուռնոք ու դուռնոք ձախոս մարդ մը պարկի զլխով և որուն զէմքը զարգարուած էր ծաղկախոտ աւերուած խոշոր քիւրդ մը որ իրեն կուտար «բոլշիւնէրի երեւոյթ մը»։ Օշական Հայաստանի և Հայկական Դրականութեան պայծառ և աղուոր զէմքին վրայ Չէնկիւրի Շախալի գիւղէն այդ Զարգարին... չեղած քիւրտ է անա՛ Զարգարի ապէ աւելի դաղիւ իրմով թէն... մեծ։

Ապէ երեւոյնք մէկ տարի առաջ Պոլսը մէկ զիջը մը կը սկսէր ձերբակալութիւնը բազմապի հանրային գործիչներու, որոնց կարգին մանեան խորհրդարանի հայ երեսփոխանները մտաւորականներու հսկայ գանդուած մը։ Աշարաշուք զիջըրը Ապրիլ 24-ին էր։

Հարուստը չըմեցուցիւ էր և կ'իջնէր ապրիլի 24-ին Բայց պէտք էր բղքուի նաեւ մարդ Ուստի կը քաղուէր սեւ կծիկը տեղահանութիւններու։

Քաղաքները քաղաքներու ետեւէն կը պարպուէին հայութիւնէ։ Մինչեւ իսկ խուլ անկիւններուն մէջ գտնուող զիւղերուն հայ բնակիչներուն կը տեղահանուէին և կը զրկուէին զգոյն նապաս, ուր ինչուստեւ տարեկան ձերանքին մէջ չէ օրորոյն մ'անուկը բոլորն ալ պիտի ջարգուէին նախայ։ Այդ տարիներուն գետնուր քարէն և փոխադրէին զգոյն ծով և քիւրդներ կը նեղէ կեդրոններին՝ երբ յորդէին։

Սակայն հոն ուր հայ ժողովուրդը հնարութեան ունէր զիտալը չհամարեցինք անարաքար վճիռին։ Այսպէս հերոսական ինքնապաշտպանութեամբ կուռեցաւ Վանի, երեւոյնք Ծ. Գարահիւսարի և ձէպէլ Մուսայի հայրութիւնը։

Անպատեհներուն մէջ երբ ամէն օր հազարաւորներ կը մեռնէին սովէ, համաճարակ հիւանդութիւններէ և այլ աննպաստ պայմաններէ, մայրերը իրենց գաւազներուն կը սորվէին ինչ ու բնէ՛ր աւազին վրայ զընելով, որպէս ժամու հայ մեծնայ, հայ պատմութիւնը կարգայ և սպրիւ։

Ո՛վ կընար միտքէն անցնել որ այս ջարգած ու կոտորակուած ժողովուրդը պիտի ունեն հաստատուն հիմնքու վրայ գըրուած Սովետական Հայաստան մը, զօրաւոր պետականութիւն մը քառողք դարձաւ մէջ արձանադրելով յարձակութիւնները։

Եւ հարձը։

Հայ ժողովուրդը կըցաւ ոչ միայն վերապրու գաղափար նոյն իսկ օտար երկիրներու արտասովետական, այլ և ըստ Հայրենիքին մէջ կ'տեսնուի իր ազատ պիտ ա կ'ան ու թիւն կըցաւ իր լայն մասնակցութիւնները համալսար հային երկրորդ պատերազմին իր միւս եղբայր ժողովուրդներուն հետ կը կողքի կուռեցու, շաքիւնիւրու համար ֆաշիստ Գիւրմանիս և իր արբանեակները։ Ու շախիւռեցաւ Գիւրմանիս, այն պետութիւնը որ ժողովուրդը էր հայ ժողովուրդը արմատախորտ ընել շնչել աշխարհի երեսին։ Նախկին քառողք ետք հայ ժողովուրդը իր «Սասունցի Դաւիթ» հրապարակով ֆաշիստ որջին գրաւումին կը տարէ։

Հիմա գերերը փոխուած են ներքային 40-ի ֆաշիստ զերիներ կ'աշխատին Ս. Հայաստան մէջ՝ ճամբաներու շինութեան համար։

Յաղթանակը շահող ազգային մէջ կը գտնուէր այժմ։ Սակայն այս յաղթանակը ձերքը ընթացաւ զհայրենութեան Սովետական Հայաստան մասնակցեցաւ 250,000 զօրքով և վախճաւ աւելի զօրակարներով։ Մենք ունեցանք, անտրակոյս, մեր նոր նահապետները այս պատերազմին ընթացքին։

Մենք, նոր սերունդը, կընապէս կը խնդիր հինք խնդիր յիշատակին առջև մեր հին և նոր նահապետներուն։ Ինչուրէ միւսան երազող նախորդան պայծառ իրականութիւնը՝ Հայրենիք մը ստեղծումը, իսկ նորերը ինչպէս Սովետական Հայաստանի լուսաւոր պայաւային կերտումին համար։

Յարգանք, մեր նահապետներու յիշատակին

ԳԵՂԱՄ Թ. ՎԱՐՊԱՊԵՏԱՆԻ

ՕՇԱԿԱՆԻ ՊԱՐԱԳԱՆ

ԱՊՐԻԼ 24-ի ՆԱՀԱՏԱՆՆԵՐՈՒ ՇԵՇԱՏԱԿՈՒ

Օշական կամ Քիւֆէճեան Յակոբ՝ հին ծանօթ մըն է։ Օսման, Սահմանագրութիւնէն մինչեւ 914-ի եղեանը երկարող շրջանին «Ազատամարտ»ի մէջ յայտնուեցաւ ան՝ գիւղէն եկող ուրիշ Յակոբի մը հետ... Մենք ձուրիս Կիւրեակի թէ «Ազատամարտ»ը նեղ եկած ըլլալու էր իր... շինարարական յաւակնութիւններուն որ խումբ մը ծանօթ մտաւորականներու հետ ան հիմնեց «Մեհձեկ»-ը, վարձուածն, Կ. Չարեան, Վ. Թէքէեան, Վ. Յարութիւնեան (Մարկարացի Արտաշէսին եղբայրը), Ռ. Չարգարեան, Գ. Բարսեղեան ու Սեւակ կը գտնուէին «Մեհձեանական»ներու խումբին մէջ։

Գ. Օշական «Մեհձեան»-ի մէջ է որ, կարծեմ, սկըսաւ իր համարած «Հարթիւնք»ներու շարքը (Աւանդութիւնը կը շարունակուի...) և առաջին հերթին փակաւ Մերս, և Մկրտ. Պարսամեաներու օձիքին և անոնց հրապարակած «Շահիթի»-ն «Յիմարապատում»-ը «Տիմարապատում»-ը փոխելով այս վերջնոյն համարը։

9. 5-ի Մտաւորականներու եղեանէն ճողոպրածներն է։

Չինարարարին չարձարմանքն իրումբին հետ Կիւրեակ Պօլոյս զրական հրապարակին «Քիմարական»ներու զբաւումին արտասահման անցաւ։ Մինչեւ 935-936-ի մաքրագործութիւն ան եղաւ Կիւրոսի «Մեհձեան»-ին մէջ և հոն տեղի ունեցած խռովութիւններու շուրջին ծայրը կը հասնի՝ Օշականութեան։ Այդ հատուտութիւնէն երկող չլիարաւարտներուն որդւմէկ տոկոսին հակաբարեկրօնական և հակա... շալաւանեան կեցեալները կը պարտինք նորէն... Օշականութեան իր հասցեացած սերունդին մէջ նշմարուող «Քանի հաւանութիւն» ողին իր ներքնաշունչն է։ Ժառանգան երեւապէս ի վանքին քննադատ ամէն կողմի «Քօնֆօրմ»-ին մէջ ծանօթ են իր «տախտակներ»-ն ետեւէն՝ խողերը։ Միտաւորական մէկ մասին բմբաւութիւնը Օշականութեան կը հասնի...

Որովհետեւ Օշական գաղանակական է մինչեւ ողն ու ծուծը։ Իր հոգեխիտութեան հաւատալը միամբութիւն է։ Փաստ, իր վերջին ելոյթները...

Նշենք հոս՝ Օշական մէկէ աւելի հիւանդութիւններէ կը տառապի։

Ա) Սրտի՝ որուն համար կը ցաւինք։

Բ) Հասկցեալ չլլալու հաւանականէն։ (Գրագէտ մը պէտք է հասկցնի իր ժամանակակիցներէն։ Այսպէս, ինչէ կ'արժէ 50-60 տարի յետոյ եկող սերունդէն հասկցալիք... Տեղում մը «Արեւմուտք» հիւանդութիւնն այս ալ)։

Գ) Մէկաթմանիւ (Սարսափելի է այս մէկը և անբուժելի... և փտալագաւոր ալ)։

Դ) Հայաստանի մէջ չկարգացուելէն և Պետհրատի կողմէ իր երկերուն անտեսուելէն...

Ե) Քիւրեակի թիւի մէջ արեւելոսյն գրականութեան և գրագէտներուն հանգէպ (Ասիական իրեն Պօլսէն պատմատաւանած «հոստականութեան» փոխադարձումն է, փոք վրէժք ալ յայնքն)։

Զ) Քաղաքական և մտաւորական գաղանակական նշաններ (Ողբալի, 1946)։

Է) Քրիստոսական մշակոյթին իր մէջ ծնցեցած ստորագրութեան գրագետութիւն։

Ը) Ինքնատիպ և մեծ ըլլալու և մարտ մտքի բնազդային չարախոյժութիւն... (կը մեղմանք...)։

Թ) Շփացածութիւն (Ասոր մէջ յայտնաբեր իր... հիւանդներն են...)։

Ժ) Մահուան մղձաւանջէն՝ որովհետեւ գիտէ թէ անմահութիւնը տակաւին չէ պահած զինք և իր գործը՝ որքան ալ շատ ըլլայ իրը այս վերջնոյն և հաստատել իր հատորները...

Ճ) Անհատականութեան խնդրումէն, գեր-առատութիւնէն, ահա թէ ինչու ՏԼՄԻԻԿ կ'ընէ գրական շուկայի մէջ Օշական, օրինակ, «ԿԼՄԳԵՏ» բառին վերայ կրնայ 1000 էջոց «վիպակներ» գրել՝ գաւաթ մը ջուր խմելու պէս... Այս գիւրգուծիւնը զինք վերադառնալու կը մղէ...

Ծ) Յօնք չինքու տեղ աչք հանելու ձախելիւններն որ իր գիւղացիի եղծանաւած, քաղցեանցեցած խորքէն և խառնուածքին հետեւ...

Ծ) Մեր գրողութեան «Երեւոյթ» ըլլալու գաղաւնի և մտքի մահացնել որ իր նկարագրին փոխական զինքն կուգայ։ Անիկ կ'ընայ միւրեկի մը համար մը զինքն տունը ալ յայնք...

Օշական կրնայ «Ֆիլոզոֆ» խաղալ, «Մէնթ Պէօլ» խաղալ, 17-րդ դարէն սկսեալ արեւմտեան մշակոյթի բոլոր ծանօթ գէտքերը բեմ հանել, չպարզել անոնց մով, մեր ճարտար գիտէ անդին ևս ձախել մեծ վարպետութեամբ լայն ինչքն ուր լաւ «Վեօքելի» է, շան կաշիէ տիկի մէջ։

Օշական կրնայ հատոր հատորի ետեւ լոյս ընծալ իր ինքն և փորձել գրականութեան բոլոր սեւերը, հրաժեցնել մեղի խրթին և զարձարձիկ ոճ մը, քանզի անարժանին հետ, արժէքաւորն ալ՝ մղուած նախասիրութիւններէ և անձնական կիրքերէ, սակայն այս բոլորը մեր վրայ կը թողուն բրածոյն ապաւորութիւն միայն, որովհետեւ անոնց ետեւ կայ «շատ սիրելու» մամար, կուրծքին վրայ սնդմելով պայանները։ Մտաւորութիւն մը որ ընդունի է իր մէջ և ինք չի կրնար չինքն ահող ազդեցութեան տակ։

Մի՛ հաւատար Օշականի «Մեր»-ին։ Անիկա ՍԻՐՏ չունի։

Օշական կրնայ լաւ ուսուցիչ ըլլալ, կրնայ համարադատարան ըլլալ, կրնայ սա ըլլալ, նա՛ ըլլալ, մարդ մը ըլլալ, լայն զինք չինք կ'ընար հաւատար ընծայել իր այս բոլոր ձիւքներուն արքան տունն որ լաւ ՀԱՅ չէ։ Հայ պատմութիւնը գիտնալը, Հայ գրականութիւնը (հին և նոր) կ'ընած ըլլալը և Հայերէնով գրականութիւնը ընելը լաւ Հայութեան փառանք չեն։ Այդ բոլորը ընել կըցող օտարներ ալ գտնուած են...

Օշական գրականութիւն և քաղաքականութիւն սկսած է իրարու խառնել։ Ասիկա վաղահաս Սինիթի-Թիթի (Մերութիւն) նշան է իր վերջին ելոյթը կարծեմ մը «Քիթիմիլ» հայերեան արիւնէն կը ծնի։ Հայ մ'ալ թի ղ ղ Մենք «մեր այդիւն ազգիսը աւելի կը սիրենք»։

Օշական մեծ մարդ է, մեծ գրող է, մեծ քննադատ, վերջապէս անգերագնաց ինքզնիքաւոր է մը իր մարդին մէջ։ Ընդունինք պահ մը Սակայն երբ մարդ մը ինչ ՈՒՍԹԻ (Քրեական) յանցանքի մը մէջ կը գլուխուրդէ, կ'անշարման բոլոր միւս հանցամասները և կը մնայ միայն հայրենապաշտը։ Տրեքտ որ Լա Քօշէլ երբ գրականագրութեան, Քրեական Սօրիքը ակադեմիական «Ֆիլոզոֆ»-ին մէջ գրէ։ «Միւս պատերազմին երեսօրագրականներն էր, չորհրդ և կարեկիւնութեան ներքով հարուստ խմոր ունեցող գրիչ էր։ Անաղ, սակայն որ չկրցաւ փորձութեան գիտաբիւլ և թիւ 2 պատերազմին ընթացքին այսթաքեցաւ «գործակալականութեան» մէջ հանգէպ հայրենիքի գերազույն շահերէն։ Պատիժը յանցանքին չափով եղաւ...»։

Օրակարգի վրայ է Օշականի յորեկանը։ Ձենկիւնքի տղան ուղիք բեքլամ ընել ինքզնիքն և նրմանեցաւ առածին ուղտին... Եւ եթէ ժողովուրդը իր սերը լսան չապ իրեն յանցանքը իրեն է թերեւ ալ զիտամբ ըրաւ այս(կա)Քրեականը ձախողի ձեռնորդ և ինք գանդաւալու, գոգոհու և տրտելու նոր առիթ մ'ունենայ։ Որովհետեւ իբրեւ «Միւս» մարդ, անգամ «վրիպելու» փափակութիւնը զոհեցում տալու փորձը չի բացատրել ամէն բան... Օշականի ՀԱՅԵՏԻՄԻՍԻՅԵՆ մէջ կաղացող և հոտած բան մը կայ։

«Մէֆերպրիկ»-ին Խուսիլիէ մօտիկը Քիւրտ Պալչէ բուռած տեղը շողիկ ուքի չինքնութեան մէջ կ'ընթալաւ։ Դնում և Յակոբ չափաւորութեամբ խումբին աշխատանքներուն մեծամասնութիւնը Ձենկիւնքի Նախաշաքի գիւղացիներն էին։ Ասանք մէջ կար երկայնատանակ, բարակ, սեւեւիկ, գուրաթ ու գուրաթ ձախոս մարդ մը՝ պղպիկ գլխով և որուն գէմքը զարգացած էր ծաղկալիւն աւելուած խառը գլխով մը որ իրեն կուտար «բօլիւնի»-ի երեւոյթ մը։

Գ. Օշական Հայաստանի և Հայկական Գրականութեան պայծառ և աղուր գէտքին վրայ Ձենկիւնքի Նախաշաքի գիւղէն այդ Զաքարի... չենու քիթին է անա Չարքոն սակեւ աւելի զաղիւ իրով թէ... մեծ։

Ասկէ երեսունը մէկ տարի առաջ Պոլոյս մը գիւրք մը կը սկսէր ձերբագրութիւնը բազմաշաբաթ հանրային գործիչներու, որոնց կարգիւ կ'ընէ մանեան խորհրդարանի հայ երեսփոխանները։ Մտաւորականներու հոկայ գանդուած մը և չարաշուք գիւրքը Ապրիլ 24-ին էր։

Հարուածը չմեղեցիկ էր և կ'իջնէր աղուր ուղիղին։ Բայց պէտք էր ըզգաւ նաև մարմնը։ Ուստի կը քակուէր սեւ կծիկը սեղանաւորութիւններու։

Քաղաքներ քաղաքներու ետեւէն կը պարպուէին հայաթիւնէ։ Մինչեւ իսկ խուլ անկիւններուն մէջ գտնուող գիւղերուն հայ բնակիչներն իր տեղահանութեան և կը զրկուէին զգիւնաւորութեան, ուր ինտուստրիական ծերունիներն էին չէ օրորոյցի մասուկը բոլորն ալ պիտի չաղուէին անխառն։ Այդ տարիներուն գետերը արին կ'փոխադրէին գէպի ծով և Ժիւղիներ կը նետէին կ'երեւնէրնին՝ երբ յորդէին։

Սակայն հոն ուր հայ ժողովուրդը հնարաւորութիւն ունէր գիտաբիւլու համակերպեցաւ անարդար վճիռին։ Այսպէս հերոսական ինքնպաշտպանութեամբ կուռեցաւ Վանի, Երեւան, Գ. Գաղաթիւնքի մէջ ձեւէ Մուսայի հայրենիքը։

Անպաշտաններուն մէջ երբ ամէն օր հայապատաններ կը մեռնէին սովէ, համաճարակ հիւանդութիւններէ և այլ աննպաստ պայմաններէ, ժողովուրդը իրենց գաւառներուն կը սարկցնէին։ Ու բերել աւաղի վրայ գրեւով, որպէսզի մանուկ հայ մեծնայ, հայ պատմութիւնը կարգալ և հապալի։

Ո՞վ կրնար միտքն անցնել որ այս ջարդած ու կոտորակուած ժողովուրդը պիտի ունենա հաստատուն հիմքեր մը զորում Սովետական Հայաստան մը, զօրաւոր պետականութիւն մը, քաղաք դարձաւ մէջ արձանադրելով յարմար վերելքներ։

Եւ հորա՞չք։

Հայ ժողովուրդը կըցաւ ոչ միայն վերագրուող զարգանալ նոյն իսկ օտար երկրներէն, որ արտասահման, այլ և բուն Հայրենիքին մէջ կ'ընտելով իր ազատ պիտի ապակուէ իրեն կըցաւ։ Իր լայն մասնակցութիւններէն համաշխարհային երկրորդ պատերազմի իր միւս եղբայր ժողովուրդներուն հետ կողքի կուռեցի։ Նախաշաքի համար փաշտ Գիւրգուսիւն և իր արքանապետները։ Ու լալիք ունեցաւ Գիւրգուսիւն, այն պատմութիւնը որ ձիւրաբաժն էր հայ ժողովուրդը արմատախիլ ընել Նշելու հայաբնիկ երեսնէն Նախաշաքի քաղաքները։ Հայ ժողովուրդը իր «Սասունցի Դաւիթ» հրապարակով փաշտաւ որքն զբաւումին կը տարեր։

Հիմա գերեւը փոխուած են ներկայիս 40-ի փաշտաւ գերեւին կ'աշխատեն Ս. Հայաստան մէջ՝ ճամբաներու շինութեան համար։

Յաղթանակը շահող ազգերու մէջ կը գտնուէր այժմ։ Սակայն այս յաղթանակը ձեռք բռնեցաւ զոհաբերութեամբ։ Սովետական Հայաստան մասնակցեցաւ 250,000 զօրքով և վրանաւ աւելի զօրավարներով։ Մենք ունեցանք, անտրակայ, մեր նոր նահատակները այս պատերազմին ընթացքին։

Մենք, նոր սերունդը, կրկնապէս կը խնդրենք ինկիւն յետադիւն առջեւ մեր հին և նոր նահատակներուն։ Հինքը մեռան երազի պատերազմ պայծառ իրականութիւնը՝ Հայրենիք մը ստեղծումը, իսկ նորերը ինկաւ Սովետ Հայաստանին լուսաւոր պայծառ կերտումին մարտ։

Գաղաւնք, մեր նահատակներու յիշատակը։

ԳԵՂԱՄ Թ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԻԱՆ

ՀԱՅԿԱՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՊՐԻԼ

Ապրիլ 17—18ը Սուրբիոյ կառավարութեան կողմէ հաշիւուեցաւ թուական այս հայրենիքին լիակատար անկախութեան: Ամենէն զեղուն զգացումներով, Հայերս մասնակցեցանք ամենակատարութեան: Ո՛ր մէկ ժողովուրդ աշխարհ կրապա՞մ է անկախութեան: Բայց և այնքան զորեկ մնացած էր անկէ, որքան Հայ ժողովուրդը: Ահա թէ ինչո՞ւ այնքան սրտազին ա փարած ենք հիւսրենկալ երկրին անկախութեան իրականացման այս թուականին: Ահա թէ ինչո՞ւ մեր սողանցող սկստանքը այնքան խորիւրտ էին, երբ կ'անցնէին յաղթական կամարներու տակէն, որքէ կազմակերպութեան կարգին: Անկախութեան զգացումը նոյն է բոլոր ազգերու և բոլոր ժամանակներու համար: Անկախութեան գաղափարը նոյն խանդավառութեամբ ոտքի հանեց երկու հարիւր տարի առաջ՝ Դաւիթ բէկի քաղերը, հարիւր տարի առաջ՝ Պելեպոնէսի յոյն ապստամբները, և վերջին քառորդ դարուն՝ Հաննոյի հայաբնակները հետեւողները: Լիակատար անկախութեան զգալի փարս այն ոյժով կը խօսի Լուսիններուն մէջ, ինչ ոյժով որ ան այժմ պայքարի կը մղէ ինկապատկ ժողովուրդը: Լիակատար անկախութեան նուէրը չտրուեցաւ սուրբացիներուն: Անկա պայքարի երկուր ճամբայ մը եղաւ, որուն վերջին շրջանը երեսուն տարու միջոց մը կ'ընդգրկէ: Կ'արժէ ետ երթալ երեսուն տարի, և վերադարձիլ սարսափը այն կախարհներուն որոնք կը կանգնուէին Դաւիթ բէկի և Հալէպի հրապարակներուն վրայ, այսօրուան ցնդութեան կամարներուն տեղ: Պոյն քաղաք մըն էր ուր անդադար կ'արձակուէին Վանի ջարդարները ու Լիբանանի կողոպտիչները: Աւր Հաւիթի աւազակախումբին պարագլուխները շքանշաններու կ'արժանապալին: Աւր սուլթան մը կը նստէր, որ սովորէր կասեղանին պատգամարները ընդունիլ, որնք իրեն ըսէին. «Ձերգ Օղոստափառութիւն, Սերպիոյ ապստամբութիւնը ջախջախուած է: Լիբանանի մէջ կանգուն եկեղեցի չկայ: Դաւապահար մէջ զլրատուած են ապստամբութեան առաջնորդները: Այսպէս մեծան Սուրբիոյ անկախութեան առաջին վեթերանները: Այսպէս էր որ ծնաւ այն ոգին, որ հետագային վերածուեցաւ Սուրբիոյ անկախութեան պայքարին:

1920- Սուրբիոյ միայն տէր փոխած էր: Սուրբիոյ նոր տէրերը տարբեր էին անշուշտ հիներէն: Նորերը աւելի կատարեալ զենքեր ունէին այս երկրին ազատագրական պայքարը խնդելու համար: Բայց անկա պատճառ մը չեղաւ պայքարի թուլաման: Կատարելապահուած այս բանակներէն զէմ էր որ սուրբացի ժողովուրդը ծնաւ իր մեծագոյն հայրենասէրները:

Իզգահմի Հանանոն այսօր խորհրդանշան մըն է Սուրբիոյ վերջին քառորդ դարու ազատագրական շարժումին, ընդդէմ տիրապետողին, ընդդէմ դուրսէն պարտադրուած պատկառութեան և գաւազնութեան: Այսօր յաղթանակ կամարներու տակէն տոգանցող սուրբացիին կը իջէ այն անուանի և անունուն հերոսները, որոնք կախարհներու վրայ, անուրիկ լեռներու մէջ, հովիտներու խորք, գերութեան մզմաւանջային գիշերներուն և ալեւուրքի, Սուրբիոյ միջնորդը համակցելի ազատութեան ու անկախութեան խռովքով:

Լիակատար անկախութեան տիրացած Սուրբիան կ'ուզէ վերահանգնել: Այլ խօսքով կ'ուզէ վերականգնել այն կազմութիւնը աւանգուծութիւնները որոնք կը ձեւացնէին արաբ ժողովուրդին փառքի գործերը:

Արաբական կայսրութեան ոսկեդարը՝ ոսկեդարն է արգարութեան, շինարարութեան զիտութեան ու արուեստներու ծաղիլմէն: Մին և ժողովուրդներու բարօրութեան: Հալէպի և Դաւապահարի իշխանաւորները սովոր էին զիտուններով և գրագետներով շէրջապատուիլ: Պաշտօնի արգելիքը ժամագրափայլին էր արաբ կամաստաններուն: Ապակիայէն մեկնող աղքատները ժառանգ կը ձգէին Սէլիլի և Թալէտի ճարտարապետական հրաշալիքները և Սալամանքայի զիտութեան գիտանքները: Անի մեր հայակապ քաղաքակրթութիւնը՝ աւելի բարձրացաւ արաբական հանձարին օժանդակութեամբ: Երիտասարդ Սուրբիան պէտք է վերականգնէ Հալէպը և Թալէպը ինքնարաւանգութեամբ: Պէտք է ձեռքբերի ստատիստները դարձնել զրաւան մը մզագետներուն, բարբի արտերու և բազմամիլիոն սուրբացիներու բարեկեցութեան աւազան աղբիւրը:

1946- Սուրբիոյ եղաւ Սուրբիոյ անկախութեան Ապրիլը: Իսկ Սեօի համար՝ Ապրիլ մը նոր յայտերու: Ապրիլ մը՝ որ վերջ փոխեալ տայ մեր հին ցաւաւ հաշիւներուն ու տարագրութեան: Ապրիլ մը, ուր ընդունեցինք մեր հայրենիքին վերագործի հրաւերները: Ապրիլ մը, որ մեզի բերաւ Հայրենիքին անկախութեան կառնկանութեան կազմութիւնը: Ապրիլ մը՝ որ մեզ վերածնց խանդավառութեան մակընթաց թափօրներու:

Սուրբիոյ ցնծութեան այս օրերը մեզ կը դարձնեն բիւր անգամ ունիկ զգալուն հանգիստ ուրիշ անկախ Հայրենիքին անկախութեան յաղթանակին: Այս լիակատար անկախութիւնը կը բերուի որքան Սուրբիոյ հաղափառ գաւազներուն զոհողութիւնները, նոյնքան և պայքարը՝ աշխարհի արգարութեան ոյժերուն: Այս լիակատար անկախութեան իրականացման մէջ բաժին ունին տառապանքն ու հերոսութիւնները Սթալինի քաղաքի մարտիկներուն, Պեր-

ՅԱՐԸՆ ԵՑ ԶՅԱՐԸՆ

Համէթի Ալիսէլ թէ չլինելուն նմանող՝ «յարիլ» Ազր- խորհուրդին թէ չյարիլ» հարցումն է, որ պատճառ դարձած է Հայէպահայ Ուսանողական Միութեան երկէ ծանուցուած ձեղքին: Թառաղիւսական տարբեր, դործած 40 անգամ վրայ 35ը, պատահականա՞մ են.

— Թարիլի բոլոր սրտէն
Յետադիմականներ մերժած են յարիլ: Փրթած է աղւուկ, փոթորիկ: Կատարուած է Խանասորեան արւանաք: Թառաղիւսականները առած քալած են, մինչ որնեկը՝ Պիտպալիւսան կը պոռար՝ «տղքներ փռելուն թթափելով հեռացող ուսանողներու ետէն»:

— Եթէ այս շարժումին մասնակցողներ փորձեն ոտք կոխել ահու՜րէն (իսմ՝ Բիրիւստափոր Ահու՜ր) ներս, ևս իրենց ոտքերը կը կոտորուի:

Տօ՛, միամիտ, հեռացող 35 ինտելիգէնտ երկուստասքները Սոցիալական Հայաստանի գաւազն են: Այդ ոտքերուն պէտք ունի անոնք: Կոտորելիք ոտք մէկ կը փնտռու, «Պիտպալիւս» թխնեղ զոհարար մտալու համար, սահմանէ անգին չանցնիս...

ՀԱՅՈՐԴԻ

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԵՐՍՈՆԱԿԱՆ

(6 ա պ ա դ ա մ)

Աֆրիկի մէջ մեծ շուքով կատարուեցաւ, օտար ուժերու քաղաքական և լիակատար անկախութեան փառքի և յոյսի մեծ տօնը:

Շուկան և պողոտաները զրօշադարացուած էին: Ամենուրեք խաղախմբի և ողելորութեան ձայներ կը լսուէին: Տեղ տեղ գրուած էր Վսեմ. Շիւքերի Պէ. Գուզլէթիլի նկարը, կեդրուած Սուրբիական զբօշով՝ զորքի վրայ: Կարեւոր կեդրոններ՝ յաղթական կամարներ հաստատուած էին:

Գայմագամ Շիւք Րիզա Պէյի կողմէ մէկ շաբաթ առաջ լուր տրուած էր Բիւրտ ցեղապետներուն, մեծ շնորհակալ և հայ երեւելի ազգայիններուն: Ահա Չորեքշաբթի օրը 17 Ապրիլ 946, բաղաբի օրը, տեղի ունեցաւ փառալոյս տօնակատարութիւնը, ժամը Պին:

Մասնաւոր յայտագրի համաձայն Հ. Ե. Բ. Ի. անգամները, Հայ և Արաբ վարժարաններու սկստանութեան և ուսանողութեան, կառավարչատան առէն կեցած կը գիմնադրէին Գայմագամ Պէյը, որ կառավարչատան առէն իր գահնակութիւնը յայտնեց ներկայ հասարակութեան և բացառեց օտար ուժերու քաղաքով ձեռք բերուած լիակատար անկախութեան իմաստը:

Մաղերձներ եղան կառ. պաշտօնականներու և Բիւրտ ցեղապետներու կողմէ, որոնք պանծացեցին օրուան նշանակութիւնը: Խօսք առին հայ և արաբ վարժարաններու ուսանողութեան կողմէ՝ փոքրիկ Ուլ. Բէշիւսանը, և ուրիշներ՝ որոնք իրենց մասնաւոր շնորհակատութիւններ ու մաղթանքները յայտնեցին յետոյ՝ ձեռնցին մէկ մէկ ծաղիկփունջ, կառ. ներկայացուցին. իսկ ներկաները որոտնորդաւ ծափահարութեամբ յայտնեցին իրենց երախտալիտութեան հաւատարմը:

Կառավարատան մէջ շնորհակատութիւններու ձեւակերպութեան յետոյ տեղի ունեցաւ շէրթ մը: Շուկայի մէջ շաբար կը տեղար թափօրին վրայ, մինչ եկեղեցիներուն զանգերը կը զօղանէին և Մուէզլիները «Թէշլիլ» կ'ընէին Միհարներու կառարձէն:

Թալիւրդով պիտի տամ այլ մանրամասնութիւններ:

ԲՂՍԱԿԻՏ

Հալէպի ու ազգիկներուն, Եւկոսալիոյ փարթիզաններուն և Պալիկի ու Վաթիկոսթի Հայ նաւաստիներուն: Մոլոթովի և Վիլիսիի անունները եւ բախտալիտութեամբ պիտի յիշուին շաբթին մէջ Սուրբիոյ համար պայքարած բոլոր մարդոց:

Արաբ հայրենակիցներու և Հայերու համար կը լինեցան նշանակալից այս Ապրիլին, անսահման հաւատարմով կ'ընէինք Սուրբիոյ լիակատար անկախութիւնը: — Սուրբիոյ բազմազգի ժողովուրդներուն համար արգարութեան, հաւատարմութեան, ազատութեան և վերածնունդի այս գարալուրդը:

ԱԶԱՏ ԵՒ ՓՈԽՆԱՆ

Մ Ա Հ ՕՍԻՐ ԶԱՆՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութի մէջ մահացաւ ցուն կը բաժնէ արաբ մեծ զեղաբան, արաբական կառնար անգամ և Ս. Միութեան իրաւանի բարեկամներու Սի. Պան Նախագահ Օմար Թալիւրդի:

Յուդարկաւորութեան ներկայ գտնուած են Նախագահ Դեպտան Պ. Սիւրտ, Սոլեա շիւպատոս Պ. Ահարոնով և «Թասս» գործակալութեան թիւթակից Պ. Սեկէյէվ:

Լիբանանի ներքին Նախարար իր թաժանտակաին մէջ յայտնած էր զեծ հանդուցեղան յետ մահու կը պարզուէր Լիբանանեան Արժանիքի ոսկի մետաղը:

Հանդուցեղան՝ անկեղծ բարեկամ էր Հայերուն, որոնք կ'որոնէ իր կորուստը:

ԶԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կը խորհուրտ տեղադր մէջ գտնուող և ցարդ շարժանադրուող բոլոր Առաջացիներէն՝ որ հանին անյապող ներկայաւորին: Լիբանանի Կառնականի և Պի. Արսէն Չօլագեանի և արձանագրութիւն:

Կը յանձնարարուին նաև լուրքաւոր և անգործ եղող բանուորներու և արհեստաւորներու նոյնպէս ներկայաւոր լիւնակներուն՝ ստանալու համար իրենց յատուկ ծանօթութիւններ:

Արձանագրութեան պաշտօնականները.— Պոստի իւրապ և Շարէ Մեկիք Թալիւրդ:

3-6

ԶԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՏԻՇԵՏՆԵԻ ՕՐ

ԸՆԴՀ. ՀԱՅ ՆԱԶԱՏԱԿՈՒՄ

Ապրիլ 21-ի ԱՌԹԻԿ
Կաղմակերպութեամբ
ՀԱՅ ԱԶԳ. ԽՈՐՀԱՌԻՐԻՆ

Կիրակի, 28 Ապրիլ 946, երկու վայրերու մէջ տանձին յայտագրներով:

Ա) Լատինաց եկեղեցիին ներքնաարանը Ապրիլէ, կէսօրէ ետք ժամը 2-ին:

Բ) Բեթլէ գաղթի շէրջափակին մէջ Սիւրբիականի, կէսօրէ ետք ժամը 5:30-ին:

Սիւրդ կը հրաւիրուի Հայ լեպահայ հասարակութիւնը:

ԴԻՒԱՆ

ՀԱՅ ԱԶԳ. ԽՈՐՀԱՌԻՐԻՆ

ՄԵՆԵՏԻՐ ՌԵԺԻՐ

ՍԻ Կ Ա Ր Ե Խ Ե Բ

